

Harry Potter sleppur ikki at banna á føroyskum

Nógv fleiri bókur, sum børn tíma at lesa, mugu týðist til eitt føroyskt mál, sum børn kenna aftur. Hetta heldur Bergur Rasmussen, sum situr og umsetir seinastu bókina um Harry Potter.

TÝÐING

Dorit Hansen

dorit@sosialurin.fo

Mynd: Jens Kristian Vang

Í einum lítlum gulum húsum niðarlaga í Vestmanna situr ein stórus maður við rokutum hári og stríðist við gindakallar, gindakellingar og vætrar. Stríðið gongur fyri seg inni í telduni, har Bergur Rasmussen, týðari og lærari, roynir at lata kendu persónarnar í Harry Potter bókunum í ein føroyskan ham.

Triggir týðarar hava føroyska Harry Potter bókurnar. Tær fyrstu triggjar bókurnar umsetti Gunnar Hoydal, meðan Malan Háberg umsetti fjórðu bókina. Síðani tók Bergur Rasmussen yvir og er nú í gongd við sína triðu Harry Potter bók.

- Sjálvandi er munur millum umsetingarnar hjá Gunnari Hoydal og mær. Eg eri 30 ár yngri, og vit mugu nokk sigast at vera sera ymiskar persónligheirir, sigur harðmælti vestmenningurin, sum eisini er havnamaður, klaksvíkingur og suðuroyingur.

- Eg haldi ikki, at Harry Potter er so litleyst fittur, sum ritstjórnarnir og Gunnar Hoydal sum fyrsti týðari hava gjørt hann, sigur Bergur Rasmussen og flennur.

- Í sættu bókini er Harry Potter hart kroystur av einum húsálvi hjá Sirius Blake. Á enskum skriggjar hann »shut up«, og eg umsetti hetta til »halt kjaft«. Men ritstjórnarnir vildu ikki góðtaka hetta, Harry Potter sleppur ikki at bannast á føroyskum, og tí sigur hann bara »halt gák«.

Bergur Rasmussen vil hava týðingar sínar at flóta væl og liggja so tætt at vanligum føroyskum málbrúki sum møguligt, men hann hevur eisini verið noyddur at laga seg til málið og

”Harry Potter sleppur tíverri ikki at brúka lynlås, bara snarlås

tónan í fyrstu bókunum.

- Orðið snarlås sigur mær til dæmis onki. Eg havi ongantíð havt snarlås á hvørki jakka ella buksum, bara lynlås. Føroyingar siga lynlås, og tí eitir tað lynlås, men Harry Potter sleppur tíverri ikki at brúka lynlås, bara snarlås.

Kreativ málgerð

Harry Potter týðarin er tó als ikki samdur við kritikkinum av føroyskari málpurismu, sum hevur verið frammi í seinastuni.

- Mál verður skapt alla tíðina, og um vit ikki finna nýggj orð og nýggjar orðingar til alt tað nýggja, sum kemur fram, so doyri málið. Og tá vit leita eftir orðum og ljóðum, er tað mest natúrligt at leita til Íslands og Vesturnoregs. Tey málini líkjast føroyska málinum mest, sigur týðarin í Vestmanna avgjörður.

Men málskapan má, sambært Bergi Rasmussen, fara fram samstundis sum samfelagið broytist, og vit eru noydd at góðtaka tey útlendsku orðini, sum eru vorðin vanlig á føroyskum.

- Um ein koyribók kom út í 1920unum, so hevði tað ikki verið ein trupuleiki at skapt eitt serføroyskt málbrúki á hesum øki. Í fyrstuni var orðið bilur til

støðu til hvørji hugtøk úr føroysku sagnamentanini kunnu brúkast. Í nøkrum færum hava teir triggir týðarnir valt ymiskar loysnir.

- Meðan Gunnar Hoydal umsetur enska orðið »curse« til »ganda-orð«, nýtir Malan Háberg orðið »illbøn«, eg brúki hinvegin mest orðið »eiður«. Hetta sigur kanska nógv um okkum týðarar, sigur Bergur Rasmussen við einum skálkabrosi.

Børn mugu lesa føroyskt

Sum lærari er Bergur Rasmussen nógv millum børn og ung. Hansara týðingar av millum øðrum bókarøðunum um Tsatsiki og Artemis Fowl eru eisini tiltiknar fyri at liggja tætt at gerandis-málinum hjá børnum.

- Eg arbeiði millum børn og lurti eftir, hvussu tey tosa. Um tað eru røddirnar á næmingunum, ella um tað er røddin hjá mær sjálvum sum barn, sum skapa tónan í mínum umsetingum, dugi eg ikki at meta um, men eg vil eg hava tað at ljóða trúligt, sigur hann.

Sambært Bergi Rasmussen eru tað børnini, sum eiga føroyska málið. Tað eru tey, sum skapa og bera tað víðari. Tí mugu tey fáa

til týðing, sigur týðarin illbrýntur.

Og tað er ikki líka mikið hvat og hvussu týtt verður. Bergur Rasmussen heldur tað hava serliga týðning, at bókur verða týddar, sum viðgera ting, sum børn og ung hava áhuga fyri, og at tær verða skrivaðar, á einum málið, sum ikki er alt ov fínussað, men heldur endurspeglar nútímans mál. Annars tíma tey ikki at lesa føroyskt.

- Tibetur er nógv meir spennandi tilfar á føroyskum nú, enn tá eg var barn. Á bókasøvnunum eru føroysku barnabókurnar eisini tær mest eftirspurdu, serliga av gentum.

Bergur Rasmussen heldur, at

stjørna. Miðskeiðis í öldini varð sjónvarpið hvørs mans ogn í Amerika um sama mundið sum Elvis sló ígjøgnum. Tíggju ár seinni komu Evropearar við á sjónvarpsvognin, og tá komu Beatles.

- Og mitt í hálvfemsunum komu internetið og Harry Potter, staðfestir Bergur Rasmussen.

Í staðin fyri at síggja interneti sum eina hóttan ímóti lesingini, er Bergur Rasmussen sannførdur um, at internetið hevur fingið fleiri børn og ung at lesa.

- Børnini chatta saman um alt møguligt, eisini hvørjar bókur tey lesa. Soleiðis eggja tey hvørjum øðrum at lesa og siga hvørjum øðrum, hvat er gott og ikki.

”Dreingir velja tekniskar bókur, og hesar finnast ikki á føroyskum

drongirnir ikki lesa eins nógv føroyskt, tí tær bókur, sum teimum dæmar, ikki verða týddar.

- Dreingir velja ofta tekniskar bókur, og hesar finnast ikki á føroyskum. Tær eru ov dýrar at umseta, tí tær hava fleiri myndir.

Internetið ongin hóttan

Harry Potter var, sambært Bergi Rasmussen, fyrsta altjóða internetfyrirbrygdi, og hann heldur, at internetið eigur stóran part av æruni fyri, at Harry Potter gjørdist til meir enn bara eina bókarøð. Bókin kom út, stutt eftir at internetið gjørdist vanligt í Bretlandi.

- Tað vóru dreingir, sum sína millum spjaddu tíðindini um Harry Potter, og her hevur internetið heilt avgjørt spælt ein leiklut.

Fyrst í síðstu öld fekk nýggja filmslistin við stumfilmum útbreiðslu samstundis sum Charlie Chaplin gjørdist heims-

Filmar og telduspøl eru heldur ikki nøkur hóttan fyri hvørki bókaíðnaðin ella føroyska málið, heldur føroyski týðarin.

- Um børn lesa bókur – og forældur lesa bókur fyri børnum sínum – hevur tað onki at siga, um tey eisini spæla teldu og hyggja í sjónvarp, sigur Bergur Rasmussen og heldur áfram:

- Børn eru nakrir snedigir sniglar, tey tola nógv meira av, enn vit halda. Men grundarlagið má leggjast við spennandi bókum á einum livandi føroyskum máli, staðfestir Bergur Rasmussen, sum er komin til kapitul ellivu og væntar, at seinasta bókin um Harry Potter kemur út áðrenn jól.

”Børn eru nakrir snedigir sniglar, tey tola nógv meira av, enn vit halda

”Arbeiðið at týða til føroyskt mál er alt ov lítið virt í Føroyum

dæmis bæði bent sum kvennkyn og kallkyn. Tá var økið í flyting og opið fyri nýskapen. Men í dag hava vit vant okkum við orð sum spitari og kobling.

Harry Potter er fyrsta fantasy-skaldsøga á føroyskum máli, og av tí at J.K. Rowling hevur uppfunnið bæði nýggjar skapningar og nýggj hugtøk, so hava týðarnir verið noyddir at skapa fleiri nýggj føroysk orð og taka

nokk av føroyskum tilfari at lesa, slær Bergur Rasmussen fast.

- Arbeiðið at týða til føroyskt er alt ov lítið virt í Føroyum. Føroyingar – og serliga politikarnir – hava slett ikki skilt, at veiggið í føroyska samfelagnum er óloysiliga knýtt at styrkini í føroyska málinum.

Politikarar duga væl at tosa um tað, men tá virðingin skal vístast í verki, er lítil og ongin peningur